

***Kadioğlu, M., 2006: Afetler Konusunda Kamuoyunun Bilinçlendirilmesi ve Eğitimi; Kadioğlu, M. ve Özdamar, E., eds., 2. Baskı, "Afet Yönetiminin Temel İlkeleri" içinde; s. 67-80, JICA Türkiye Ofisi Yayınları No: 1, Ankara.**

Toplumda afet bilincini artırma yöntemleri*

Prof. Dr. Mikdat KADIOĞLU

İstanbul Teknik Üniversitesi Meteoroloji Mühendisliği ve Afet Yönetim Uyg-Ar Merkezi Öğretim Üyesi, 34469, Maslak, İstanbul. E-mail: kadioğlu@itu.edu.tr

Özet

1999 Marmara Depremlerinde olduğu gibi, afetler hızla ve hiç bir uyarı olmaksızın oluşabilir. Son afetler bireysel güvenliğimiz, ailemizin ve arkadaşlarımızın güvenliğini, şimdiye kadar yanlış ve doğru olduğuna inandığımız davranışlarımızı da sorgulamamıza neden oldu. Yerel yöneticiler ve yardım kuruluşları hemen afet sonrası afet alanında olacaktır, fakat anında her afetzedeye ulaşamayacaklardır. Bu nedenle, ailenizin ve toplumun afet olmadan afetlere hazırlanması onların güvenliklerini sağlamanın en iyi yoludur. Birçok kurum ve kuruluş yerel yöneticilere kendilerinin ve yönetici oldukları toplumların afetlere hazırlanmasına yardımcı olmak için eğitim materyalleri sağlamaktadır. Yerel yöneticiler, bireylere ve ailelere hazırlanmak, güvende kalmak ve afetlerden sonra normale dönebilmek için yapılan çalışmalara ve yardımlara katılmalıdır. Halk ne kadar korunmayı öğrenirse, yerel yöneticiler olası afetlere karşı o kadar iyi hazırlıklı olur ve afetler ile başa çıkabilir. Bilinçlendirmeye yönelik kampanyalar, toplumu tehdit eden her tip afet için genel bilgiler sağlamalıdır. Mesajlar insanların afetlere hazırlanması ve afetleri güvenli bir şekilde atlatmak için yapılması gereken eylemleri ve davranışları da içermelidir. Hazırlığa yönelik mesajlar 5 seviyeden biri olabilir; plan yapmak, afet malzemelerini temin etmek, eğitimler almak, gönüllülük ve kan bağışında bulunmak. Kamuoyunu bilinçlendirme kampanyaları afet yöneticileri, meteoroloji mühendisleri, öğretmenler, güvenlik güçleri, itfaiye memurları, medya mensupları vb. kişilerden yararlanmalıdır. Kampanyada verilen mesajlar ve öğretilen bilgiler, eğitsel sunular, bilbordlar, elektronik medya, radyo ve televizyon gibi ortamlar kullanılarak hedef kitleler ulaştırılabilir. Bu tür bilgiler ve mesajlar toplu yemek yenilen yerlerde, okullarda, okul sonrası programlarda, panayır vb. sergilerde, diğer bir deyişle toplumun gündelik yaşamında nasıl güvende olacağını öğrenmek için bilgi topladığı her yerde halka sunulmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Afetler, toplum, hazırlık, bilinçlendirme, eğitim.

Public disaster awareness and community disaster education

Abstract

Like the Marmara Earthquakes of 1999, disasters may strike quickly and without warning. The recent disasters have caused to question a number of things that were previously believed about our own safety, the safety of our family and friends, and moral issues of right and wrong behavior. Local officials and relief workers will be on the scene after a disaster, but they cannot reach everyone right away. Therefore, the best way to make your family and your community safer is to be prepared before disaster strikes. Many organizations provide materials to help you and your community know how to prepare for any type of disaster, and cope with them. Local governors and mayors should be involved in helping individuals and families learn how to get ready, stay safe, cope, and recover from disasters. The more people know, the better the local administrations will be able prepare for and deal with a disaster, if it strikes. Awareness messages should provide general information about the threats presented by each type of disaster. Action messages should describe what people should do to prepare for and get safely through a disaster. The messages should be one of preparedness at 5 levels. Individuals and families are encouraged to: make a plan, build a kit, get trained, volunteer, and give blood. These campaigns may include emergency managers, meteorologists, teachers, disaster public affairs/public relations personnel, mitigation specialists, media personnel, and communicators. The messages and the information that supports them should be used in educational presentations, displays and bulletin boards, print and electronic media, radio and television, and any other medium in which disaster safety is communicated to the public. They should be present information at meal sites, schools, after school programs, service organization meetings, neighborhood

watch groups, safety fairs... any place the community gathers looking for information on how to be safer in their everyday lives.

Keywords: *Disasters, preparation, community, awareness, education.*

1. Giriş

17 Ağustos 1999 tarihinde İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Yalova, Bolu, Eskişehir ve Bursa’da etkili olan 7.4 büyüklüğündeki Marmara depremi ile 12 Kasım 1999 tarihinde Bolu’da meydana gelen 7.2 büyüklüğündeki depremden dolayı büyük kayıpların verilmesine neden olmuştur. Böylece afetler, Türkiye’de afet yönetimi konusunda daha iyi bir eğitim, öğretim, hazırlık ve planlamaya ihtiyacımız olduğunu açıkça ortaya koymuştur. Diğer bir deyişle, tüm doğal ve teknolojik tehditlerin yanı sıra, Anadolu’daki aktif faylar nedeniyle ülkemizin önemli bir bölümü depreme karşı yüksek risk altındadır. Bu afetler, Türkiye’de afet yönetimi konusunda daha iyi bir eğitim, öğretim, hazırlık ve planlamaya ihtiyacımız olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Ülkemizde büyük yıkımlara neden olabilen afetler, Türkiye’de devlet görevlilerinin, sivil toplum örgütlerinin ve genel olarak bütün toplumun afetler ve afet yönetimi konularında eğitim ve öğretime ihtiyacı olduğunu ortaya koymuştur. Bu nedenle, artık toplumumuzu afetler ve acil durum yönetimi konularındaki yanlış ön yargılardan ve duygusal saplantılardan arındıracak, tutum ve davranışlarında iyi yönde köklü değişikliklere yol açabilecek bir eğitim ve öğretime ihtiyaç vardır. Böylece artık, ülkemiz bir afet sonrası yıkım ve yara sarma sarmalından çıkmalıdır. Bunun için modern afet yönetiminde olduğu gibi, müdahale ve iyileştirme çalışmalarından oluşan kriz yönetiminden daha çok, kayıp, zarar azaltma, hazırlık, tahmin ve erken uyarı çalışmalarından oluşan risk yönetimine önem verilmelidir. Bu nedenle ülkemizde artık “insanlarımızı enkaz altından nasıl kurtarırız?” düşüncesiyle yapılan çalışmaların yerine, “insanlarımız enkaz altında kalmamasın!” düşüncesiyle yapılacak olan çalışmalara öncelik verilmelidir.

Bu nedenle, ülkemizde son yıllarda yaşadığımız acı derslerden sonra birçok sivil toplum örgütü, özel ve kamu kurum ve kuruluşları afetlere hazırlık eğitimleri de almaya ve/veya vermeye başladı. Fakat şuan topluma verilen mesajlar ve kafalar karma karışık; insanlarımız afetlerin öncesinde, anında ve sonrasında ne yapacağını hala tam olarak bilemiyor. Hâlbuki bu eğitimler daha çok beceriye yönelik olmalı, eğitimlerde biçim olarak taklit öne çıkmamalı ve topluma doğruluğu şüphe getirmeyen ortak mesajlar verilmelidir. Bu konuda da öncelikle standartlar oluşturulmalı ve kalite denetlenmelidir. Diğer bir deyişle, “Afetlere Dirençli Toplum Oluşturma”ya yönelik doğru eğitim ve öğretim programları yaygın ve doğru bir şekilde geliştirilip bir an önce uygulanması gerekmektedir.

Böylece, bugün okullarda, değişik kurumlarda ve STK’ların düzenlediği kurslarda verilen eğitim öğretimde, hizmet içi kurslarda ve kamu reklamlarında afetlere verilen önem/yer, toplumu oluşturan tüm bireylerde güçlü bir afet bilinci oluşturmak için yeterli değildir. Benzer şekilde şuan yapılan eğitim öğretim faaliyetlerinde afet bilincini vermeye ve doğru davranış şeklini öğretmeye yönelik konular, yaşama dönük, yaparak ve yaşayarak öğrenmeye uygun bir şekilde değildir. Bunlara ilaveten afetlere yönelik eğitim öğretim programlarında tüm tehlikeler/riskler, afet zararlarının azaltılması ve planlama konuları bir bütün olarak ele alınmayıp, yanlış bir şekilde birçok afetten sadece birine ve afet yönetim sisteminin tek bir evresindeki çalışmalara yönelinmiştir.

Sonuç olarak, tehlikelere karşı ve afet yönetim sisteminin her evresinde ailemizin, komşularımızın, kurumumuzun ve ülkemizin güvenliğini sağlamada kişisel, kurumsal ve toplumsal sorumluluklarımız vardır. Bu nedenle afetlere dayanıklı bir toplum oluşturmak için, afetlerin

zararlarını azaltmak ve afetlere hazırlık çalışmalarıyla birlikte, afet eğitimi ve tatbikatları tüm seviyelerde yaygın ve doğru bir şekilde yapılmalıdır.

2. Eğitim ve tatbikatlar

Afet eğitimi, afet konusunda profesyonel veya yönetici seviyesinde çalışanlar için “Afet Yönetimi Eğitimi”; halk için ise Afet Bilinci Eğitimi olarak ikiye ayrılarak incelenebilir. Aşağıda kısaca açıklanan belli başlı eğitim ve bilgilere sahip olunması ve bunların periyodik eğitimlerle yenilenip tatbikatlarla pekiştirilmesi gerekir.

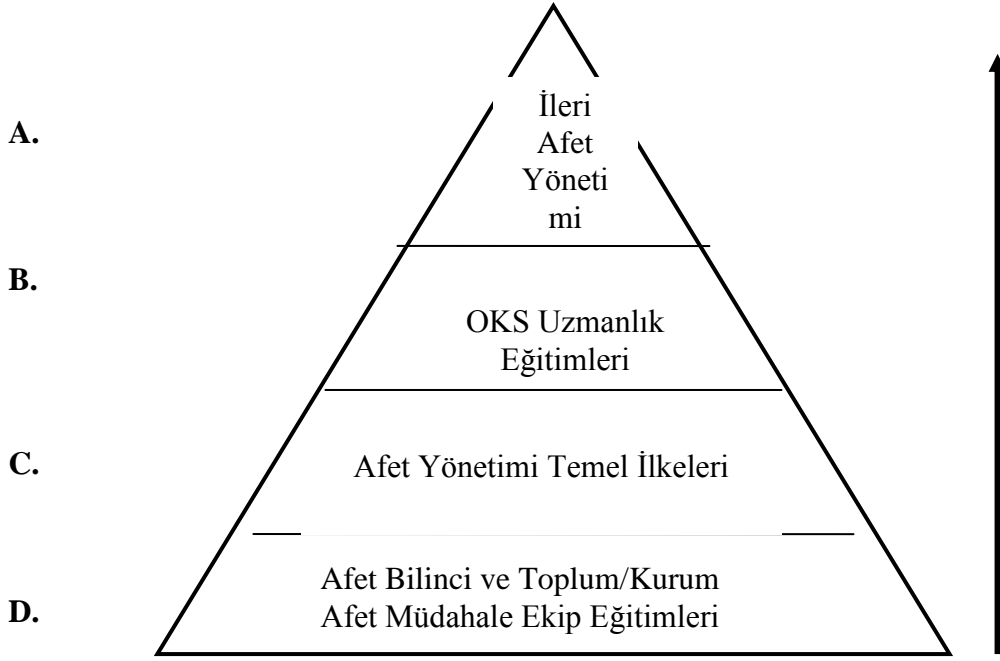
Afet yönetimi çeşitli evreleri olan bir süreçtir. Bu evreler, afet öncesi zarar azaltma ve hazırlıklı olma ve afet sonrasında müdahale ve iyileştirme olarak kavramlaştırılabilir. Etkin ve sürdürülebilir afet yönetimi için yerel toplumların afet yönetiminin her evresi ile etkin başa çıkabilmeleri için kapasitelerinin artırılması çok büyük önem taşımaktadır (Dynes 1993, Doğal Afetleri Azaltma Dünya konferansı, 1995). Uzun dönemde, afet zararlarını azaltmak ve hazırlıklı olmak için olası afetlerin risklerinden toplumu haberdar etmek ve onları gerekli bilgi ve beceriler ile donatmak gerekmektedir. Sürdürülebilir bir afet yönetimi için toplum katılımını sağlamak, yani yerel toplumlarda sorgulayıcı bir örgütlülüğü, tutumlar ve uygulamalar düzeylerinde kurumlaştırmak gereklidir (Bates et al., 1991; Karancı, Akşit, Sucuoğlu 1996).

Bununla beraber, afetlere hazırlık sadece devletin ve yerel yönetimlerin görevi değildir. Maalesef mevcut afet mevzuatımız, birçok afeti kapsamaması ve hiyerarşik yapısı ile birlikte yerel yönetimlere ve sivil toplum örgütlerine yeterince yer vermemektedir (Şener, Tezer, Kadioğlu, Helvacıoğlu, Trabzon, 2002). Hâlbuki önemli olan şey, çalışmalara tüm sektörlerin (birey, toplum, yerel yönetimler ve idareler, özel ve kamu sektörleri vb) katılımını sağlamak ve tüm afetleri bir bütün halinde göz önüne almaktır (Sözen ve Piroğlu, 1999).

Öncelikle, İl ve İlçelerin, Kurum ve Kuruluşların Kriz Merkezlerinin veya Afet Yönetim Merkezlerinin bir amacı da, afet ile ilgili personeline, tüm çalışanlarına, mimarlarına, mühendislerine, yetki alanlarındaki STK'lara, öğretmen ve öğrencilere tüm afetler ve afet yönetiminin tüm konularında iyi bir eğitim sağlamak ve bu konuda onlara yol göstermek olmalıdır. Bu amaçla düzenlenen bir dizi seminer ve kurslarla, yüksek lisans seviyesindeki eğitim öğretim programlarıyla afet zararlarının en aza indirilmesinde, hazırlıkta, afetlere müdahalede ve iyileştirme çalışmalarında elde edilen yeni teknik ve bilgiler bu kesimlere süratle aktarılmalıdır. Uzun vadeli hedefimiz, afetlerin oluşturduğu risklerin önlenmesi ve zararların azaltılması konularında toplum genelinin eğitilerek afetlere dirençli bir toplum oluşturulmasıdır. Bununla birlikte başlangıçta topluma bu konuda liderlik eden ve yol gösteren acil durum yönetimi ile ilgili kamu yöneticileri ve yerel idarecilerin eğitilmesine öncelik verilmeli ve daha sonra da özel sektör ve halka yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

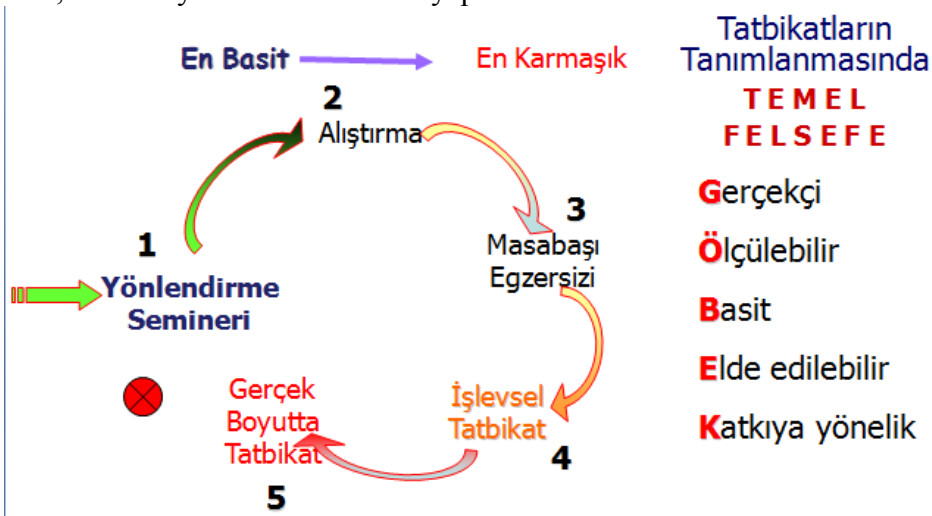
Diğer bir deyişle, afetlere hazırlık sadece devletin ve yerel yönetimlerinin görevi değildir. Maalesef mevcut afet mevzuatımız, birçok afeti kapsamaması ve hiyerarşik yapısı ile birlikte yerel yönetimlere ve sivil toplum örgütlerine yeterince yer vermemektedir. Hâlbuki önemli olan şey, çalışmalara tüm sektörlerin (birey, toplum, yerel yönetimler ve idareler, özel ve kamu sektörleri, vb.) katılımını sağlamak ve tüm afetleri bir bütün halinde göz önüne almaktır.

Bu eğitimlerin konusu ve alınma sırası Şekil 1’de gösterilen afet eğitim ve öğretim piramidinde gibidir. Bu piramidin tabanını (D-düzeyi) halk afet eğitimi konularını oluşturmaktadır. Piramidin afet yönetiminde akademik seviyede ileri bir afet eğitimi almaya kadar değişik seviyelerdeki afet yöneticileri için afet yönetimi eğitimi konuları gösterilmektedir.

Şekil 1. D'den A'ya sırayla alınması gereken afet bilinci ve afet yönetimine yönelik eğitim-öğretim konularını ve düzeylerini gösteren afet eğitim-öğretim piramidi (İDMP, 2004).

Türkiye'nin afet yönetiminde başarılı olabilmesi için, yerel yönetim ve merkezi idarelerle birlikte gönüllü kuruluşlar ve iş çevrelerine ait tüm kaynaklarının kullanıldığı, modern afet durum yönetiminin tüm süreçlerinin bütün tehlikelere yönelik ekip çalışmasıyla koordine edilebilmesi için bütünleşik bir afet durum yönetimi modeli ve olay komuta sisteminin ülkemizde oluşturulup uygulanması gerekmektedir. Bunun için ülkemizde ve bölgemizde hem profesyonel hem de gönüllü afet ve acil durum yöneticileri mevcut eğitim olanaklarından da yararlanarak aynı afet yönetimi ve komuta sistemini, dil ve yöntemleri kullanabilmeleri için periyodik olarak eğitilmesine yönelik kurumsal, idari ve yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Şekil 2. Afetlere hazırlıkta tatbikat ve egzersizlerin takip etmesi gereken sıra ile birlikte tatbikatların tasarımında dikkate alınması gereken temel felsefe.

Acil durum egzersiz ve tatbikatları da en basitinden başlanıp en karmaşığına doğru sırayla yapılmalıdır (Şekil 2). Bunlar sırasıyla şunlardır:

1. Yönlendirme Semineri
2. Alıştırma
3. Masabaşı Egzersizi
4. İşlevsel Tatbikat
5. Gerçek Boyutta Tatbikat

Diğer taraftan, deprem ve diğer afetlere karşı ulusça ve tek tek bireyler olarak, en kısa sürede ve öncelikle öğrenmemiz gereken aşağıdaki belli başlı dört davranış şeklini de iyice bellememiz gerekir. Bu davranış şekillerini öğrenerek ister evde, okulda, çarşıda, pazarda, gökdelende veya ister başka bir yerde olalım, herhangi bir afet anında kendimizi nasıl koruyacağımızı bilmek gereksiz yere can kaybını önlemek bakımından önemlidir (Kadioğlu ve diğ, 2004). Ailece, okulda veya çalışma arkadaşlarımızla herhangi bir tehlike ortaya çıkınca bu davranış şekillerini nasıl uygulayacağımızın provalarını yaparsak, tehlike başladığında reflekslerimiz otomatik olarak bizi doğru davranışlarda bulunmaya yönleltecektir (Gürkaynak ve diğ., 2004). Bu nedenle aşağıda toplumumuzun afet bilincine katkıda bulunabilmek için birincil tehlikeler ve davranış şekilleri özetlenmiştir:

Birincil Tehlikelere Karşın Davranış Şekilleri:

1. Çök, Kapan ve Tutun
2. Yerinde Sığınak Oluştur
3. Kilitlen ve Yat
4. Tahliye

1. Çök-Kapan-Tutun: Bu davranış şekli deprem, uçak kazası, bomba patlaması ve bomba tehdidi, yıldırım ve hortum için uygulanır. Zemin sarsılmaya başladığında veya yüksek sesli bir patlama duyulduğunda/hissedildiğinde veya bir çök, kapan ve tutun tatbikatı uygulandığında okuldaki herkesin – öğrencilerin, personelin ve bulunan diğer kişilerin – aşağıda belirtilen koruyucu faaliyetlere başlamaları gereklidir (Şekil 3).

Şekil 3. Okullarda mümkünse sıraların altına girerek çök-kapan-tutun hareketi yapın. Hayat üçgeni sadece tamamen yıkılıp yassı kadayıf olacak binalar için tavsiye edilmiştir.

Deprem anında tamamen yıkılıp yassı kadayıf şeklini almayan hasarlı veya hasarsız binalarda ölüm ve yaralanmalara daha çok yapısal olmayan riskler neden olmaktadır. Binalarımızın yüzde olarak büyük bir kısmının yassı kadayıf olmayacağı ve yapısal olmayan risklerden korunmanın evrensel olarak kabul edilen tek davranış şeklinin de (hedef küçültmeyi amaçlayan) “Çök-Kapan-Tutun” olduğunu dikkate almalıyız. Bu gün artık “Çök-Kapan-Tutun” öğretisi, ABD’deki FEMA (Federal Afet/Acil Durum Yönetim Merkezi), Red Cross (Kızıl Haç) ve NWS (Ulusal Meteoroloji Servisi) gibi afetlerle ilgili belli başlı 40 değişik kurum tarafından başta deprem, hortum, yıldırım olmak üzere birçok afetten korunmak için halka tavsiye edilmekte ve halka yoğun bir şekilde de öğretilmektedir.

Deprem anında kendimizi nasıl koruyacağımızı bilmek önemlidir. Ailece, sınıfça veya çalışma arkadaşlarımızla deprem olunca ne yapacağımızın provalarını yaparsak deprem başladığında reflekslerimiz otomatik olarak bizi doğru davranışlarda bulunmaya yöneltecektir. Çök-Kapan-Tutun öğretisi, sadece çocuklar için değil; herkes için gereklidir.

Bu nedenle, yetişkinlerin de mutlaka bu güvenlik hareketini öğrenip deprem anında doğru bir şekilde uygulaması gerekir. Hatta yetişkinler bu egzersizi yaparak çocuklara örnek olmak zorundadır. Öğretmen, vb. yetişkinlerin öncelikle kendilerini koruması çocukların afet sonrası bakımı için büyük önem taşımaktadır. Gerçek bir depremde insanların paniğe kapılmadan doğru hareket etme şansı, her Çök-Kapan-Tutun egzersizini çalışıldığında iki kat arttığı bilimsel olarak ispatlanmıştır.

2. *Yerinde Sığınak:* Tehlikeli madde (nükleer, biyolojik ve kimyasal (NBC)) sızıntısı veya serpintisi, duman, ateşli silah sesi, keskin nişancı tehlikesi veya şiddetli fırtınalarda uygulanır. Çevrenizde bir tehlikeli madde riski oluştuğunda: Dışarı çıkmanız söylenene kadar içeride kalın ve içeride (dışarıdan bulunduğunuz odaya olan) hava girişini kesip güvenli bir sığınak oluşturun.

3. *Kilitlen ve Yat:* Çevrede ateşli silah sesi duyulduğunda, şüpheli veya tehlikeli kişi ya da keskin nişancı riskleri ortaya çıktığında uygulanır. Örneğin, yakınlarda bir silah sesi duyulduğunda (ses çok yüksekken), öğretmen veya personel “yere yatın” komutunu verir. Bunun ardından herkes düz yere veya zemine yatmalıdır. Bina içindeyseniz binanın ve/veya odanın kapısını içeriden kilitleyiniz. Eğer açık havada iseniz, emniyetli olduğu anda Yerinde Sığınak prosedürünü uygulamaya başlayın.

4. *Tahliye:* Yangın anı, deprem sonrası, patlama sonrası; sel/su baskını öncesi ve anı; kimyasal kazalar, terör/bomba tehdidinde ve heyelan tehlikesi öncesinde uygulanır.

3. Toplumsal bilinçlendirme kampanyaları

Afetlere hazırlıkta Valilik, Kaymakamlık ve Belediyenin ilgili birimleri tek başına hazır olması yeterli değildir. “Herkes afetlere hazır olunca, afetlere hazır olacağız” ilkesiyle halkın kendi bireysel güvenliğini sağlaması ve “Afetlere hazırlık evden başlar” ilkesiyle de evlerden başlayarak kurum ve kurumsal hazırlıkların yapılmasının sağlanması gerekmektedir.

Toplumsal bilinçlendirme kampanyaları düzenlenecek olan çeşitli seminerler, konferanslar, şenlikler, spor yarışmaları ve TV/ yazılı medya yolu ile yürütülebilir. Kampanyada görselliğe yer vermek, ilgi uyandırmak ve tekrarlar yapmak çok önemlidir. Ancak tekrarlardan aynı konuyu işleyen farklı malzemelerin kullanılması yeknesaklığı önlemek için gereklidir. Toplumun ilgisini

çeken futbol karşılaşmaları, konserler, vb. gibi toplum olaylarından da tanıtım için yararlanılabilir. Ayrıca halkın tanıdığı, ünlü kişilerden de tanıtımda yararlanılabilir.

Halkın, çeşitli meslek gruplarının, Sivil Toplum Örgütlerinin ve Medya mensuplarının afetleri ve korunma yöntemlerini her yönleriyle tanımalarını, benimsemelerini ve uygulamalarına katılımı sağlamak gerekir. Bunun için görsel ve yazılı medyada kısa spotlar ve reklamlar, çeşitli seminer, konferans ve şenlikler, kısa broşürler ve afişlerin hazırlanması ve hedef kitlelere yaygın olarak ulaşımının sağlanmalıdır.

Bunun için afetlere hazırlıkta yapılan çalışmaların ve gerekli olan bilgilerin halka (medya araçlarıyla, posta, sergi ve fuarlar, toplantılar, vb. şekillerde) ulaştırılması, halktan görüş ve öneriler (anketler, araştırmalar, halk toplantıları, vb. şekillerde) toplanarak katkı alınarak karar verme sürecine katılımının sağlanması gerekmektedir (Kadıoğlu ve İskender, 2001). Aşağıdaki bölümlerde de açıklanacağı üzere halk eğitiminde hedef kitlenin (alan, kültür düzeyleri, eğitimleri, bilginin teknik içeriğin) de tespit edilmesi ve hangi araçlarla onlara ulaşılacağına doğru bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir.

Aşağıdaki bölümlerde de açıklanacağı üzere bilinçlendirme kampanyaları ile halk eğitiminde hedef kitlenin (alan, kültür düzeyleri, eğitimleri, bilginin teknik içeriğin) de tespit edilmesi ve hangi araçlarla onlara ulaşılacağına doğru bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir. Bu kampanyaların genel ilkeleri aşağıdaki gibidir:

Bilinçlendirme kampanyası:

- Toplumunuzdaki tehlikelerin farkında olunması için sürdürülen bir halk eğitimidir.
- Toplumunuzdaki tehlikelerin neden olabileceği olası risklere karşı, bireylerin nasıl hazır olmaları gerektiğini öğreten bir süreçtir.

Bilinçlendirme Kampanyalarının Kapsamı:

- Toplumunu bilgilendirmek ve eğitmek
- Hazırlığı arttırmak
- Problemi gündemde tutmak
- Cesaretlendirmek, motivasyonu ve iyi niyeti arttırmak olmalıdır.

Diğer bir deyişle kampanyaların amacı, halkını mekân, sokak, mahalle, ilçe ve şehirlerinde deprem ve depremin tetikleyebileceği yangın, su baskını, tehlikeli madde serpiyesi gibi tehlikeler konusunda bilgilendirmek ve eğitmek, zararların azaltılabileceği ve hazırlık yapılabileceği görüşünü gündemde tutmak, cesaretlendirmek, motivasyonu ve iyi niyeti arttırmaktır.

Bilinçlendirme Kampanyalarının Bileşenleri:

- Yaratıcılık
 - İlgi çekmek.
- Tekrarlamak
 - Mesajı kuvvetlendirmek.

Bilinçlendirme kampanyalarının hedef kitleleri:

- Hedef kitle genel olarak kamuoyunun tümü olabilir
- Örneğin, aile ve kişisel hazırlıklar
- Özel gruplar olabilir

- Görme ve işitme engelliler
- Öğrenciler
- Yaşlılar
- Etnik gruplar
- Ülke, il veya yerel seviyede olabilir

4. Bilinçlendirme Kampanyaları Yürütmede Dört Adım

1. ADIM: ARAŞTIRMA

- Çevrenizdeki tehlikeleri araştırın
- Tehlikeye maruz olanları tespit edin
- Tehlikeler nelerdir
- Tehlikeler nerededir
- Riskler nelerdir
- Kimler ve neler etkilenebilir
- Mevcut kaynakların envanteri nedir

Halk ve diğer hedef kitlelere verilecek eğitimde önemli olan sadece afet sırası ve sonrası değil, afet yönetiminin dört evresinin de kapsanması ve bilimsel kriterlere uygun olmasıdır. Bu bakımdan afetlerin ne olduğu, afet zararlarının nasıl azaltılabileceği, afetlere nasıl hazırlıklı olmak gerektiği, afet sırasında ve sonrasında neler yapılması/yapılmaması gerektiği gibi konuların eğitimde yer alması gerekir. Eğitimde ayrıca afet öncesi hazırlık için gereken bazı beceriler (örn: eşya sabitleme; güvenli yerlerin tespiti gibi), afet sonrası gerekebilecek beceriler (ilk yardım; arama kurtarma faaliyetlerinde görevlilere yardım gibi) ve geçici barınma durumlarında sağlık ve beslenme ile ilgili beceriler de bulunmalıdır (İDMP, 2004).

2. ADIM: KİTLE ANALİZİ

- Kimlere mesajın iletilmesi gerekiyor
- Onlara ulaşmak için hangi medya araçları kullanılmalı

Afetler konusunda bilinçlenme, afet zararlarını azaltmak, hazırlıklı olmak ve müdahaleyi kapsayan konularda toplum eğitiminde öncelikle hedef kitlelerin ve eğitimcilerin belirlenmesi, eğitimin kapsamının, yönteminin ve verileceği mekânların ve son olarak eğitimin kurumsallaşması için yapılması gereken düzenlemelerin belirlenmesi gerekmektedir.

HEDEF KİTLE ANALİZİ

- Onlar kimdir?
- Materyalleri hazırlamak için ne kadar zamana ihtiyaç var?
- Nerelerde yaşıyorlar?
- Ne kadar güncel olacaklar?

Eğitimin yaygın olarak halkın her kesimine ulaşması önemlidir. Bu bakımdan farklı yaş grupları olarak ele alabileceğimiz, çocuklar (ilköğretim öğrencileri), ergenler-genç yetişkinler (lise-üniversite-çıraklık eğitimi-askerlik yapanlar) ve yetişkinler eğitim alması gereken kitleler olarak planlanmalıdır. Eğitimin gideceği kitlelerde kadın ve erkeklerin temsil edilmesine ve farklı sosyo-ekonomik düzeylere erişilmesine dikkat edilmelidir. Hedef kitlelerin belirlenebilmesi için mahalleler-sokaklar düzeyindeki demografi bilgilerinin (yaş, cinsiyet, eğitim) coğrafik bilgi sistemi GIS ortamında bulunması yararlı olacaktır. Bu bilgiler kullanılarak temel bilinçlendirme eğitiminin planlanması yararlı olacaktır.

3. ADIM: GELİŞTİRME/UYGULAMA

- Araştırmaya dayalı olarak bir mesaj hazırlayın
- Mesajın içerik, biçim ve uzunluğunu belirleyin
- Hedef kitleye göre medya aracını belirleyin
- Kampanyanın maliyetini belirleyin

Yetişkin halkın eğitiminde mümkün olduğunca katılımlı eğitim yöntemleri kullanılmalı, eğitilen kitlenin eğitim boyunca aktif olmasını, gerekli yerlerde uygulamalar ve ev ödevleri yapmalarının sağlanması etkili olacaktır. Eğitimin görsel-işitsel malzemelerle desteklenmesi gerekir. Halka sadece broşürler dağıtmanın çok etkili olmadığı göz önünde tutulmalı ve dağıtılacak broşürler etkileşimli bir eğitim ile birlikte verilmelidir.

Ayrıca, eğitimin sürekliliği sağlanmalıdır. Gerek eğitimcilerin gerekse de eğitilecek kitlelerin zaman zaman yinelenen programlara katılmaları çok önemlidir. Çocukların eğitiminde yaş gruplarının özellikleri dikkate alınmalı, uygulamalı ve eğlendirerek, merak uyandırarak eğitim sağlayacak yöntemlere ağırlık verilmelidir.

Eğitimin farklı kitlelere ulaşmasını sağlamak için kullanılan medya aracının secimi de çok önemlidir. Bunun için eğitilecek kitlenin çok rahatlıkla ulaşabileceği uygun mekânların seçilmesi, bu tür yerler yoksa yaratılması gereklidir. Yetişkin halka, özellikle ev kadınlarına ulaşılabilmesi için oturdukları evlere yakın yerlerin seçilmesi uygun olacaktır. Eğitim için Milli Eğitim İl Müdürlüğü ile yapılacak anlaşmalar ile mahalleler düzeyinde ilköğretim okulları, uygun mekân olduğu takdirde muhtarlık ofisleri veya belediyelere ait, itfaiye binaları, kültür merkezleri gibi mekânlar kullanılabilir. Eğitim deneyimleri göz önünde tutulduğunda çocuklara, ergenlere ve yetişkinlere mahalleler düzeyinde verilecek eğitimlerde ilk ve orta öğretim öğretmenlerinin eğitici olarak hazırlanmaları uygun olabilir. Öğretmenlerin afet konusunda halk eğitimi verebilmeleri için M. Eğitim İl –İlçe Müdürlükleri ile belediyeler arasında protokoller bulunması gerekir. Ayrıca, eğitici olarak yetiştirilecek öğretmenlere motivasyon sağlamak amacı ile ek ödeneklerin belediyelerce ödenebilmesi için uyarlamalar gerekli olabilir (İDMP, 2004).

DÜŞÜK MALİYET İÇİN İŞBİRLİĞİ

- Yerel meteoroloji büroları ve TV'lerdeki Meteoroloji Mühendisleri ile işbirliğine gidin
- Elektrik, su ve gaz faturalarına ve paketlerine mesajlar yazdırın
- Diğer kampanyalara katılın
- Diğer kurum ve kuruluşların broşür vb eğitim materyallerini kullanın.

ZAMANINIZI PLANLAYIN

- Materyalleri hazırlamak için ne kadar zamana ihtiyaç var?
- Ne kadar güncel olacaklar?
- Materyaller ne zaman basılıp yayımlanacak?

OKUL PROGRAMLARI

- Ders programı ve takvimine uygun bir şekilde çok önceden planlayın
- Okul idarecileri ile görüşerek ne zaman sizin programınızla onların programının uyduğunu tespit edin.

Ayrıca afetlere hazırlıkta mevsimsel afetlerde afet öncesi eğitimi verilmesi önemlidir. Bunun için yerel şartları dikkate alan bir afet takvimi hazırlanıp uygulanmalıdır (Şekil 4).

İlk ve Orta Öğretim öğrencileri için kapsamlı ve uygulamalı afetlere hazırlıklı olma eğitimi için bu konunun müfredatlarda yer alması da yine M.E.B'lığının yapacağı düzenleme ile mümkün olacaktır. Burada önemli olan husus bu konunun müfredatta yer alması durumunda yukarıdaki bölümlerde tartışılan içerik, eğitim malzemesi ve yöntemin benimsenmesi ve dersi bu konuda eğitici olmak üzere eğitim almış olan öğretmenlerin vermesidir. Okullar için İTÜ AYM tarafından hazırlanan “Okullarda Afet Yönetimi ve Acil Yardım Planlama Kılavuzu” bir an önce okullarda uygulanmalıdır (Kadioğlu ve diğ., 2005). Bu çalışmanın tüm okul ve yuvalara adapte edilerek yaygınlaştırılması gerekmektedir.

	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	
Doğal													
Çığ	—————												
Deprem	—————												
Sel			—————								—————		
Teknolojik													
Toplumsal Olaylar	—————										—————		
Boru hatları	—————												
Şehir Yangınları	—————					—————							

Şekil 4. Afet bilincini artırmaya yönelik eğitim ve kamu kampanyaları ne zaman yapılacağını belirlemek için her yerleşim bölgesi için hazırlanması gereken afet takvimi için hayali bir örnek.

Bütün bunlardan sonra aşağıda belirtildiği şekilde yapılan kampanya tümüyle bir değerlendirmeye tabi tutulup geliştirilerek yeniden düzenlenmelidir.

4. ADIM: DEĞERLENDİRME

Şu dört önemli faktörü belirleyip değerlendiriniz:

1. Mesaj(lar), hedeflenen kitleye ulaştı mı?
2. Mesaj(lar) hedef kitlenin davranışlarını beklenen şekilde değiştirdi mi ve bu değişim yeterli miydi?
3. Mesaja insanlara verdiği tepkiler önemli miydi?
4. Mesaj(lar)ı daha etkili kılmak ve/veya diğer kitlelere ulaşmak için nasıl değiştirelim / geliştirelim?
5. Hangi tip mesajlar daha çok etkili?

Bunun için aşağıdaki ve benzeri Tablo vb grafiksel yöntemler kullanılabilir. Toplum Bilinçlendirme Kampanyası Geliştirmek için: Adım 1: Tehlike/Problem Analizi.

Tehlikeler Nelerdir?	Tehlikeler Nerelerdedir?	Riskler Nelerdir?	Kimler Etkilenebilir?	Kaynaklarınız Nelerdir?
1)				
2)				
3)				
4)				
5)				
6)				

Toplumu Bilinçlendirme Kampanyası Geliştirmek için Adım 2: Hedef Kitle (tablodaki bazı boşluklar örnek olarak sizi yönlendirmek için doldurulmuştur).

Grup	Alt gruplar	Nerede Yaşiyor	Yaş Aralığı	Takip Ettikleri Medya	Sosyo-ekonomik statü	En Etkili Mesaj Tipi
Okul öğrencileri	Anaokulu		5-11	Temel Reis TV	değişik	Tehdit etmeyen, sevgi temalı mesajlar
	İlköğretim		12-13		değişik	Akranca/ Arkadaşça
	Lise		14-18	95 Rock FM	değişik	
Yaşlı kesim	Kendi evinde yaşayanlar		65+			
	Düşkünler evinde yaşayanlar	Altın Yıllar Huzur Evi	65+			
Özürlü/ Engelli	Fiziksel					
	Sağır			TRT2		Görsel mesajlar

5. Medya yoluyla afet bilincini geliştirmek

Afetler konusunda bilinçlenme ve afet zararlarını azaltmak, hazırlıklı olmak ve müdahale konularında halk eğitiminde görsel ve yazılı medyanın çok önemli rol oynayabileceği bilinmektedir. Risk alanları, afetlerden korunmanın yolları gibi konularda medyada işlenen konular, yazılar, gazetelerle dağıtılan broşürler olmakla birlikte henüz tüm bu çabaların yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir. Burada dikkat edilmesi gereken medyanın bilimsel olarak doğruluğu kanıtlanmamış bilgileri halka sunmaları durumunda yanlış bilgilendirmeye yol açabilecekleridir (Akman, İskender, Kadioğlu, Kapdaşlı, Ural, 2001). Bu bakımdan medya mensuplarının da afet yönetimi, afette haber verme ilkeleri vb. konularında eğitilmelidir. Medyayı paydaşlardan önemli biri olarak ele alarak her evrede medya ile birlikte halk eğitimi planlamak ve sürdürmek gereklidir.

Afetlere hazırlık, zarar azaltma ve müdahale konularında çok etkin rol oynama potansiyeline sahip medya mensuplarına da afetler ve afet yönetimi konularında da eğitim vermek gerekir. Medyanın afetlerdeki etkin rolü göz önüne alındığında, hem afet öncesi halkın hazırlanması, toplumun afetlere karşı dirençsiz olmasına yol açabilecek her türlü uygulamanın tespit edilip önlenmesine yönelik kamuoyu oluşturulması, hem de afet anında müdahale çalışmalarının kontrol, komuta ve koordinasyonda ki rolünü en etkin bir şekilde yerine getirebilmesi için afet yönetimi ve bilinci konusunda eğitimden geçirilmesi gerekmektedir.

Büyük depremlerin yıl dönümlerinde acılarımız tazelenmekte ve korkularımız yeşermektedir. Özellikle böyle günlerde insanlara problemlerinin çözümleri için de yol gösterilmeli ve korkuları eğitimle azaltılmaya çalışılmalıdır. Halkımıza acilen ve tatbikatlarla verilmesi gereken eğitimlerin birisi de deprem anında nasıl hareket edilmesi konusudur. Şüphesiz tatbikat veya egzersizler bir sonraki depremdaki can ve mal kayıplarımızı azaltmak için tek ve kesin bir çözüm değildir. Tatbikatlar, kısmen de olsa deprem anında gereksiz bir panikle pencere ve balkondan atlamaların önüne geçebilir, merdiven ve asansörlerin kullanılmasını engelleyebilir, sağa sola bilinçsizce kaçışırken düşen eşya veya bina parçalarından yaralanmaları ve ölümleri azaltabilir.

Bu tür kitlesel tatbikatlar ve eğitim kampanyaları dünyanın birçok yerinde yapılıyor. Örneğin, valilik-medya işbirliğiyle ABD'nin Washington ve Oregon Eyaletlerinde Çök-Kapan-Tutun tatbikatları bölgesel ölçekte her yıl (18 Nisan 2002'de saat 9:45-10:00 arası gibi) afetlere hazırlık kampanyası dâhilinde yapılıyor. Böylece, bu eyaletler medya kuruluşları ve vatandaşlarını afetlere hazırlık çalışmalarına katabilmektedir. Bizim de Marmara depremlerinin yıl dönümlerinde insanlarımızı, benzer bir şekilde olası bir deprem anında buldukları ortamlarda nasıl davranacakları konusunda bilinçlendirmemiz gerekmektedir.

Bunun için gönüllü medya araçlarıyla Büyük Marmara Depremlerinin yıl dönümlerinde Çök-Kapan-Tutun (Drop-Cover-Hold) tatbikatı için bir kampanya başlatılması gerekiyor. Yerel, bölgesel veya ulusal ölçekte, çok kısa bir an için gündelik işini bir tarafa bırakabilecek, herkes olası bir deprem anında nasıl davranması gerektiğini bu tatbikatlarla öğrenir ve/veya hatırlarsa afetlere karşı dirençli bir toplum olma yolunda önemli bir adım atmış oluruz.

Afetlere hazırlıklı olma ve zarar azaltma konusunda eğitim programları başlamadan önce konu ile ilgili ilgi uyandırmak gerekir. Bu ilginin ve deprem endişesinin halkta olduğu bilinmektedir. Bu ilgiyi, konu ile ilgili bilgi edinme ve beceri geliştirmek için gönüllüğe çevirmek için yaygın kampanyalar yapılmalıdır. Bu kampanyalarda belediyenin medya ile ortak çalışması etkili olabilir. Kampanya ile başlatılacak olan halk eğitimi ve örgütlenmesi tanıtılmalıdır. Bunun yanı sıra afişler ve panolar hazırlanabilir. Belediye, diğer ilgili kuruluşlarla birlikte seminerler, konu ile ilgili paneller ve okullarda konferanslar düzenleyebilir. Düzenlenecek eğlenceler veya yarışmalarla da kampanya kapsamında tanıtım yapılabilir.

Örneğin, televizyonlarımızda yayınlanan sabah jimnastiği hareketleri gibi halkla beraber depremden korunma egzersizleri yapılabilir. Televizyon ve İnternet gibi görsel ve işitsel; radyo gibi işitsel; gazete, dergi, alışveriş torbaları, elektrik, doğal gaz, su, telefon, billboard vb gibi basılı medya araçları kullanılarak afetlere dirençli bir toplum oluşturmak mümkündür. Yerel yönetim ve idareler tüm medya araçlarını kullanarak ve mevsimsel olarak ortaya çıkan afetlerinde zamanlarını göz önüne alarak Kamu Reklamlarıyla Afet Bilinci Oluşturma Yıllık İş Planı hazırlayıp uygulamalıdır.

Aşağıda halkın afet bilincini kuvvetlendirmek ve duyarlıklarını arttırmak için televizyonlarda işlenebilecek Kamu Spotlarına yönelik konulara bazı örnekler verilmiştir:

Programın Hedefi	: Birey ve aile
Programın Motivasyonu	: Toplumsal ve Kurumsal Sorumluluk (CSR)
Programın Slogan(lar)ı	: Afeti engelleyemezsin ama ondan korunabilirsin! Her afet bir felakete dönüşmesin! Afetten korkma, ondan korun! Kurban olma, bilgili ol! Afetlere hazır mısın?
Program Süresi	: 30 saniye

Konular

- **Bina Yangınları ve Ateşten Korunma** (Kampanya zamanı: Tüm aylar.)
 1. Üzerindeki elbise ateş alırsa ne yap malısınız? Dur, Yat, Yuvarlan (Stop, Drop, Roll) ya da 3D kuralı (Dur, Düş, Dön)
 2. Üzerinde elbiseleri yanan birine nasıl müdahale edilir?
 3. Evde duman detektörü bulundurmanın önemi.
 4. İtfaiye (1-1-0) nasıl çağrılır?
 5. Çocukların kibrit ile oynamasının engellenmesi
 6. Evde A-B-C tip yangın söndürme tüpü vb. bulundurulması ve kullanılması (PİYASA; Pİmi çek, Yangının tabanına nişan al, Sapı sık, Ateşi tara.)
 7. Evde veya işyerindeki bir yangına müdahale.
 8. Evde Yangın ve Dumandan korunma.
 9. Okulda yangın tatbikatı
 10. Duman zehirlenmesine karşı ilk yardım.
 11. Bacaların periyodik olarak temizlenmesi.
 12. Yemek pişirirken yangın güvenliği
 13. Evde yangından kaçış planı
- **Deprem** (Kampanya zamanı: Tüm aylar.)
 1. Evde deprem anında ne yapmalı?
 2. Okulda deprem anında ne yapmalı?
 3. İş yerinde deprem anında ne yapmalı?
 4. Alış veriş merkezlerinde deprem anında ne yapmalı?
 5. Otomobilde deprem anında ne yapmalı?
 6. Toplu ulaşım araçlarında deprem anında ne yapmalı?
 7. Cadde de deprem anında ne yapmalı?
 8. Arazide deprem anında ne yapmalı?
 9. Tavana sağlam bir şekilde monte edilmemiş avizeler.
 10. Bilgisayarlar depremden nasıl korunmalı?
 11. Depreme karşı eşya, dola kapakları ve kütüphane nasıl organize edilmeli?
 12. Duvar sağlam bir şekilde monte edilmemiş şofbenler.
 13. Ayna ve tabloların korunması.
 14. Yüksek bir kütüphanenin hemen yanına konan bir beşik.
 15. Çamaşır suyu, patlayıcı ve yanıcı vb. kimyasalların bir arada bulundurulması.
 16. Evcil hayvanların depremden korunması.
- **Heyelan** (En uygun kampanya zamanı: Nisan-Kasım ayları.)
 1. Heyelan/toprak kaymasının arazideki belirtileri.
 2. Heyelan/toprak kayması anında binada ne yapmalı?

3. Heyelan/toprak kayması anında açık alanda ne yapmalı?

□ **Hortumlar** (En uygun kampanya zamanı: Nisan-Kasım ayları.)

1. Denizde bir su hortumu görünce, deniz ve kıyıdakiler ne yapmalı?
2. Açık arazide bir hortumla karşılaşınca ne yapmalı?
3. Hortum tehlikesindeyken bina içinde ne yapmalı?
4. Hortum tehlikesindeyken otomobil içinde ne yapmalı?
5. Evcil hayvanların horumdan korunması.

□ **Kış Fırtınaları** (En uygun kampanya zamanı: Kasım-Mart ayları.)

1. Canlıların donmadan korunması.
2. Soğuk hava dalgalarında nasıl giyinmeli?
3. Don kurbanına ilk yardım.
4. Dikkat! Siyah buz.
5. Dikkat! Köprüler yoldan önce donar.
6. Kar ve dolu yenmez.
7. Arazide çığ tehlikesinin tespiti.
8. Çığdan korunma.
9. Otomobillerin kış hazırlığı.
10. Kar ve buzda otomobil kullanma.
11. Kar tipisinde otomobil içinde mahsur kalma.
12. Su borularını ve tesisatını dondan koruma.
13. Evcil hayvanların soğuktan korunması.
14. Düşük nemden korunma.

□ **Kuvvetli Rüzgâr Fırtınaları** (En uygun kampanya zamanı: Kasım-Şubat ayları.)

1. Üzerine elektrik hattı düşen bir otomobilden nasıl çıkılır?
2. Çatıların binalara monte edilmesinde dikkat edilecek hususlar.
3. Pencere ve kapıların fırtınaya karşı kuvvetlendirilmesi.
4. Soba zehirlenmesine karşı alınabilecek önlemler.
5. Kışın Rüzgâr Soğuşundan korunma.

□ **Orman ve Çalı Yangınları** (En uygun kampanya zamanı: Mayıs-Ekim ayları.)

1. Orman yangını nasıl haber verilir?
2. Ormanlarda kontrollü ateş yakmak.
3. Ormanlarda çam kırıklarının büyüteç görevi görmesi.
4. Anız yakmak.
5. Ormanlık bölgelerde evlerin orman yangınlarına karşı korunması.
6. Evcil hayvanların orman yangınlarından korunması.

□ **Seller** (En uygun kampanya zamanı: Nisan-Kasım ayları.)

1. Sel sularına otomobille girilmesi veya otomobilin sel sularına kapılması.
2. İnsanların sel sularına isteyerek girmesinin önlenmesi.
3. Sel sularına karşı makinelerin korunması.
4. Sel yataklarında bulunan binaların elektrik tesisatı.
5. Sel yataklarında bulunan binaların kanalizasyon tesisatı.
6. Sel öncesi evde ne yapmalı?
7. Sel anında evde ne yapmalı?
8. Sel sonrası evde ne yapmalı?

9. Selden korunmak için kum torbası nasıl hazırlanır?
10. Selden kaçış planı nasıl hazırlanır?
11. Evcil hayvanların selden korunması.

□ **Sıcak Hava Dalgaları** (En uygun kampanya zamanı: Mayıs-Ağustos ayları.)

1. Sıcak hava dalgalarında nasıl giyinmeli?
2. Sıcak hava dalgalarında fiziksel etkinliklerin planlanması/kısıtlanması.
3. Sıcak hava dalgalarında yemek ve içmek konusunda nelere dikkat edilmeli.
4. Sıcak hava dalgalarında yaşlı ve hastaların bakımı.
5. Sıcak hava dalgalarında evler nasıl serin tutulur?
6. Sıcak hava dalgalarının evcil hayvanların bakımı.
7. Yüksek nemden korunma.
8. Evcil hayvanların sıcaklardan korunması.

□ **Yıldırım, Şimşek** (En uygun kampanya zamanı: Nisan-Kasım ayları.)

1. Yıldırım çarpma tehlikesi nedeniyle saçları dikleşen bir insan yıldırımdan nasıl korunur?
2. Evde yıldırımdan nasıl korunmalı?
3. Açık arazide yıldırımdan nasıl korunmalı?
4. Denizde yıldırımdan nasıl korunmalı?
5. Ormanda yıldırımdan nasıl korunmalı?
6. Otomobil içindeyken yıldırımdan nasıl korunmalı?
7. Yıldırım tehlikesi içi 30/30 kuralı.
8. Yıldırım kurbanına ilk yardım?
9. Hayvanların yıldırımdan korunması.
10. Dışarıda oynayan çocukların yıldırımdan korunması.
11. Yüksek riskli binaların paratoner ile korunması.

□ **Sağlıkta İlk Yardım** (Kampanya zamanı: Tüm aylar.)

1. Sara nöbeti geçirenlere ilk yardım.
2. Bayılanlara ilk yardım.
3. Kalp krizi geçirenlere ilk yardım.
4. Alkol komasına girenlere ilk yardım.
5. Kol ve bacak kırılmalarında ilk yardım.
6. Zehirlenmelere karşı ilk yardım.
7. Yılan sokmalarında ilk yardım.
8. Deri dışındaki kanamalar için ilk yardım.
9. Aşırı dozda ilaç alınarak yapılan intiharlarda ilk yardım.
10. Yemek yerken boğulanlara ilk yardım.
11. Elektrik çarpmış kişilere ilk yardım.
12. Bebek ve çocukların yapancı bir cisim yutmaları durumunda ilk yardım.
13. Sıcak /Güneş çarpmalarında ilk yardım.
14. Boğulmalarda ilk yardım.
15. Yanıklara ilk yardım

□ **Genel ve Diğer Konular**

1. Aile afet planının hazırlanması.
2. Evde tehlike avı
3. İşyerlerinde tehlike avı.
4. Afet Çantasının hazırlanması (tek başına 72 saat hayatta kalmak).

5. İlk Yardım Çantasının hazırlanması.
6. Evde yalnız çocuklar yabancıların telefonuna nasıl cevap vermeli?
7. İtfaiye, Ambulans ve Polisin yardım çağrılarına hızlı bir şekilde cevap verebilmesi için ev ve apartman sokak numaralarının mevcut ve okunabilir olmasının önemi.
8. Çocuklara acil durum telefon numaralarının öğretilemesi.
9. Bebek ve çocukların elektrik prizlerine karşı korunması.
10. Afetlere Kaşı Sigorta.
11. İklim değişimi: Küresel düşün, yerel hareke et!
12. Şüpheli paketlerden uzak durmak.
13. Mutfak tüpü yanması ve patlaması.
14. İçme suyu elde edilmesi.
15. Deniz kazaları.
16. Trafik kazaları.
17. İş kazaları.
18. Hava Kirliliği.
19. “Polen Yağışlı” günlerde astımlılar için tavsiyeler.
20. Açık hava türbülansı nedeniyle uçakta sürekli emniyet kemerinin takılı olması.
21. Meyve bahçelerinin ilkbahar ve sonbahar donlarından korunması.
22. Kuraklıktan dolayı su ve enerji tasarrufu.
23. Güneşin UV-B ışınlarından (ozon seyrelmesinden) korunma.
24. Yazın büyük şehirlerdeki ozon kirliliğinden korunma.
25. Su ve kuyu etrafında oynamak
26. Evde çocuğun yalnız kalması
27. Otomobillerde emniyet kemeri takmak

□ **Vücut Temizliği** (Kampanya zamanı: Tüm aylar.)

1. El temizliğinin önemi.
2. ...

6.Okullar ve çocuklar için afet ve temel afet bilinci eğitimi

Kamu kurtarma ekipleri afet anında, günün saatine göre, başta okullar olmak üzere toplu bulunulan ortak yaşam alanlarına öncelik vermek durumundadır. Bu ve başka nedenlerle uzman ekiplerin mahallelerdeki afet alanlarına ulaşmaları zaman alabilir. Bu nedenle okullarımızda etkin afet yönetimi ancak aynı komuta sistemi, dil ve yöntemlerinin kullanabilmesi ile birlikte basit bir organizasyon yapısıyla gerçekleştirilebilir. Böylece acil durumların organizasyonel yapısı, normal durumlardaki yapı ile uyumlu olmalı ve önceden hazırlanacak olan afet acil yardım planlarında da yer almalıdır. Acil durumlara müdahale ekiplerinin aynı anda ve koordine hareket edebilmesi için ülke genelinde bir standart Olay Komuta Sisteminin yaygınlaştırılarak afet öncesi, sırası ve sonrasında kullanılması sağlanmalıdır. Bu kapsamda okullarımızda uygulanacak olan standart olay komuta sistemi uygulamada önemli yararlar sağlayacaktır. Okullarımızdaki afet acil yardım planı ve hazırlıkları da bu anlayışla ele alınmalıdır.

Öğretmenlerimizin toplumdaki lider rolünü de göz önüne alarak, planlama başta olmak üzere afet yönetimi bilgilerini eğitimcilerimize aktarmak, afet yönetiminde öğretmen aktif katılımını sağlayarak onların bu alandaki becerilerini geliştirmek hedeflenmelidir (Gürkaynak ve diğ., 2004). Her il/ilçenin deprem zararlarını azaltma ve hazırlık sürecinde, okul çağındaki genç nüfusun afetlere karşı eğitilmesi ve okullar için acil durum eylem planları oluşturularak bilgi ve planla güçlendirilmesi sağlanmalıdır. Bu şekilde, toplumun afetlere hazırlıklı hale getirilmesine temel oluşturabilecek bir çalışma sistematiği ortaya konulmalıdır. Projede, il/ilçe civarında olabilecek büyük bir depremin (ve

depremin tetiklediği yangın, su baskını, kimyasal serpinti vb. tehlikelerin) tehdit ettiği okul çağındaki çocukları deprem anında doğru davranışa yönlendirecek eğitim metotları farklı boyutları ile uygulanmalıdır. Deprem sonrası okulların il/ilçe ile eşgüdüm içinde hareket etmesi, il/ilçe kaynaklarına ihtiyaç duymadan kendilerine yeterli olabilmeleri için plan ve hazırlıkların çok yönlü bir model aracılığı ile değerlendirilmesi ve önerilerin geliştirilmesi sağlanmalıdır.

Bugün Türkiye’de ilk ve orta öğretim ders ve kitaplarında afetlere verilen önem/yer de, toplumu oluşturan tüm bireylerde güçlü bir afet bilinci oluşturmak için yeterli değildir. Benzer şekilde, yüksek öğretimde mühendislik, fen, sosyal ve sağlık bilimler programlarında da afetlerle ilgili konulara ve derslere yeterince yer verilmemektedir. İlk ve orta öğretimde afet bilincini vermeye ve doğru davranış şeklini öğretmeye yönelik konular yaşama dönük, yaparak ve yaşayarak öğrenmeye uygun bir şekilde ders programlarına entegre edilmeli; yüksek öğretim programlarında ise afet tehlikesi ve riski ile afet zararlarının azaltılması konularında temel bilgileri içeren zorunlu dersler açılmalıdır.

Bunlara ilave olarak, çocuklara yönelik şarkılar, oyunlar, çocuk tiyatroları, çizgi filmleri, boyama kitapları, eğitim parkları vb. projeler geliştirilip uygulanması gerekmektedir.

7. STK ve gönüllülere afet yönetimi eğitimi

Özelde Sivil Toplum Kuruluşu (STK) ve Afet Gönüllüleriyle birlikte, genelde tüm toplumun eğitiminde, öncelikle toplumdaki eğitimde kaynaklara sahip tüm kurum ve kuruluşların belirlenmesi büyük önem taşır. Bunun STK’lar ve gönüllüler kendileri için belirledikleri rollere göre toplumumuzdaki potansiyel eğitim kaynaklarının bir listesini çıkartmalıdır. Toplumdaki mevcut eğitim kaynakları konusunda çok seçici davranılmalı ve bu listedeki eğitim daha sonra nitelik ve nicelik yönünden değerlendirilmelidir.

Şekil 5. Ülkemizde yaygınlaştırılması gereken yerel, toplum afet müdahale eğitiminin evrensel ölçütlerde kabul edilmiş toplum afet müdahale eğitiminin adımları ve içeriği.

Türkiye’de afetler ve afetlere hazırlık konusunda “yanlış bilgi”nin yaygınlaşması engellenmelidir. Bu nedenle ülkemizde verilen afetlerle ilgili eğitimlere standartlar getirilmesi ve bu eğitimlerin sıkı bir şekilde denetlenmesi şarttır. Her STK, kurum ve kuruluşun afetlere karşı hazırlık ve bilinçlendirme amacıyla hazırladığı broşür, kitap ve benzeri yayınların da mutlaka elden geçirilip afetler konusunda halka “standart mesajların” verilmesi acilen sağlanmalıdır.

Bunlardan, sahip oldukları kurumsal kapasite ve kaynaklar bakımından aşağıda kısaca tanıtılan İtfaiye Semt Gönüllüleri ve Sivil Savunma Gönüllüleri programlarının daha ayrıntılı olarak ele alınıp yaygınlaştırılması gerekmektedir (Şekil 5).

İtfaiye Semt Gönüllüleri: Muhtemel bir afet halinde itfaiye ve Sivil Savunma birlikleri gelinceye kadar ilk müdahaleyi yapacak olanlar bizzat halkın kendisidir. Bu nedenle arama - kurtarma ekipmanları ve personeliyle donatılmış olan itfaiye birimlerinde sivil halk eğitime tabi tutulmakta. "Gönüllü İtfaiyecileri eğiterek sayılarını ihtiyaca uygun bir miktara ulaştırmak, İnsanların toplu olarak buldukları ve yaşadıkları yerlerde yangın güvenlik, söndürme ve kurtarma önlemleri alınmasını sağlamak ve denetlemek gerekir.

Sivil Savunma Gönüllüleri: Sivil savunma hizmetleri 7126 sayılı Sivil Savunma Kanunu ve bu Kanuna dayalı olarak çıkarılan Tüzük ve Yönetmelikler ile 3152 sayılı "İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun" hükümlerine göre yürütülmektedir. Gönüllü kişi ve kuruluşların afetlerde ve savaşta sivil savunma teşkilatının eşgüdümünde arama, kurtarma ve yardım çalışmalarına katılmaları için "Gönüllülerin Sivil Savunma Hizmetlerine Katılma Esasları Yönergesi" 05 Mayıs 2000 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe konulmuştur. Afetlerde görev alacak emniyet teşkilatı mensuplarının bu hususta Sivil Savunma Teşkilatı ile birlikte eğitilmeleri. Sivil Savunma Kanununun Ek-8 inci maddesi uyarınca; gönüllü kişi ve kuruluşlar, sivil savunma teşkilatının eşgüdümünde sivil savunma hizmetlerine katılabilirler. Bu husus bir yönerge ile düzenlenmiştir. Sivil Savunma hizmetlerinde gönüllü olarak görev almak isteyen kişi ve kuruluşlar İl ve İlçe Sivil Savunma Müdürlüklerine başvurabilirler. Gönüllülerde yükümlülerin yararlandıkları haklardan aynen yararlanırlar.

Sivil savunma eğitimleri: İl ve ilçelerde yapılan yükümlü ve halk eğitimleri ile kamu kurum ve kuruluşlarınca oluşturulan acil kurtarma ve yardım ekiplerinin eğitimi, daire ve müesseselerin sivil savunma teşkillerinin eğitimi, gönüllü sivil toplum örgütlerinin eğitimi şeklindedir.

Halkta sivil savunma bilincinin oluşturulması, koruyucu ve kurtarıcı tedbirlerin alınması ve uygulanmasının öğretilmesi amacı ile okullarda, halk eğitim merkezlerinde, kurum ve kuruluşlarda sivil savunma konularında konferanslar ve seminerler verilmekte, video, film, slâyt gösterilmektedir. Gönüllü Sivil Toplum Örgütleri ile yapılan protokollerde verilen görevler doğrultusunda il ve ilçe teşkilatlarımızca düzenlenen eğitim ve tatbikatlara katılmaları sağlanarak yetiştirilmektedirler.

Halkın sivil savunma konularında bilinçlendirilmesi amacıyla Sivil Savunma Genel Müdürlüğünce yaptırılan filmler televizyonlarda yayınlanmakta, Sivil Savunma Dergisinin yanında basımı gerçekleştirilen diğer kitaplar, afişler ve broşürler il ve ilçelerimize, kamu kurum ve kuruluşlarına, üniversitelere ve talep eden kişi ve özel kuruluşlara dağıtılmaktadır. Ayrıca okullarda ve kuruluşlarda sivil savunma konularında konferanslar düzenlenmektedir. Bu tür eğitimlerin, afetlere hazırlık evden başlar prensibine uygun olarak evlere kadar yaygınlaştırılması gerekir (Şekil 6).

Özetle, afetlere hazırlık ve kurtarma hizmetleri konusunda halk eğitimi vermek Sivil Savunma Genel Müdürlüğü'nün görevidir. Bu kapsamda her yıl sivil savunma yükümlüsü olarak belirlenen sivil halktan kişilere eğitim verilmektedir. Sivil Savunma tarafından belirlenen kişilerin gönüllüler olmaması nedeni ile eğitim için gerekli motivasyonlarının olmaması önemli bir sorundur. Ancak, son yıllarda Sivil Savunma Genel Müdürlüğü (Örneğin: AKUT; Telsiz ve Radyo Amatörleri Cemiyeti, Türk Hemşireler Derneği, vb) ve mahalli Sivil Savunma Müdürlükleri'nin gönüllü kişiler ve STK'lar (İstanbul Doğa ile Barış Derneği; İstanbul Merkez HEDEF Holding, vb) ile protokoller imzaladıkları ve bu kişi ve kuruluşlara iller ve ilçeler düzeyinde eğitim verdikleri görülmektedir. Sivil Savunma bünyesinde devam ettirilen bu eğitim faaliyetlerinin yaygın olarak halkın farklı kesimlerine ulaşabilme bakımından önemli etkileri olabileceği düşünülebilir (İDMP, 2004).

Şekil 6. “Afetlere hazırlık evden başlar” ilkesine uygun olarak bir ev için hazırlanmış basit bir tahliye planı.

Yukarıda sıralanan tüm eğitimler, itfaiye ve sivil savunma gönüllüleri eğitim programları yanı sıra STK ve afet gönüllüleri aşağıda sıralanan “Afet Eğitim Programları”nı ve özellikle de “Acil Durum ve Afet Yönetimi Yüksek Lisans Programı”na katılarak bu konuda kariyer yapabilir ve profesyonel afet yöneticileri kadar bilgi sahibi olabilirler.

Bununla birlikte Şekil 1’de “D” seviyesi olarak yer alan, tüm Mahalle Afet Yönetimi Örgütleri ve Gönüllüleri için Toplum Afet Müdahale Ekipleri (TAME) Eğitimini yaygın ve periyodik bir şekilde alması önemle teşvik edilmelidir. Bu eğitiminde amaç, bir ilin/ilçenin afete hazırlık sürecinde mahallelerin ve gönüllü grupların afetler sırasında can ve mal kayıplarını en aza indirecek şekilde eğitilerek, afetlere hazırlıklı hale getirilmesinde temel oluşturabilecek bir çalışma sistematiği ortaya koymaktır. Afet sonrası ilk 72 saat içinde halkın afet kavramı hakkında bilgilendirilmesi, acil müdahale ekiplerinden ve çalışmalarından beklentilerinin ne olması gerektiği konusunda aydınlatılması, tehlikeler konusunda bilgi verilmesi, temel sağlık müdahaleleri, yangına müdahale, Triyaj, hafif düzeyde arama-kurtarma ve ekip çalışmasının nasıl sürdürülmesi gerektiği konularında

eğitimi kapsanacaktır. Çalışmada, il/ilçe civarında olması beklenen büyük bir afetin ve ardından oluşabilecek diğer yangın, su baskını, kimyasal serpinti gibi tehlikelere karşı halkın yaşamlarını koruyabilecek ve komşularına yardım edebileği şekilde eğitilmesi ile belediye kaynaklarına ihtiyaç duymadan kendilerine yeterli olabilmeleri için plan ve hazırlıkların çok yönlü bir model aracılığı ile değerlendirilmesini ve önerilerin geliştirilmesini sağlamak hedeflenmelidir.

İT Afet Yönetim Uyg-Ar Merkezinin (daha fazla bilgi için bkz: www.aym.itu.edu.tr) şekil 1’de sıralanan eğitim ve ğretim programlarının yanı sıra toplumumuzun ve STK’ların yararlanabileği diğer eğitim programları aşağdaki gibidir:

- *ABCD eğitimi*: Boğaziçi Üniversitesi, Deprem Araştırma Enstitüsü AHEP tarafından hazırlanan ve afete yönelik toplumsal bilinci yükseltmeye yönelik, 3 saatlik yaygın halk eğitimi.
- *TAG1 eğitimi*: ABCD eğitimi, triyaj, yapısal hasarların tespiti, olay komuta sistemi çalışmalarını kapsayan 2 günlük eğitim.
- *TAG2 eğitimi*: Tüm afetler için hazırlıklı olma, yangın nleme ve müdahale, ilk yardım ve hafif arama kurtarma, olay komuta sistemi çalışmalarını içeren 28 saatlik eğitim.
- *Profesyonel Arama Kurtarma eğitimi*: Belediye Arama-kurtarma eğitmenleri tarafından verilen 80 saatlik sınıf, saha, Trijaj (laboratuar) alışmalarını kapsayan bir eğitimidir. Ağır enkaz aletlerinin kullanımı ile ilgili eğitim ilave olarak verilmektedir.
- *NBC Eğitimi*: Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından verilen Nükleer, Biyolojik, Kimyasal silahların tanımı, etkileri ve korunma, temizleme, müdahale etme yöntemleri eğitimi.
- *Lojistik Eğitimi*: Kızılay tarafından verilen Afet sonrası ve hazırlık aşamasında depolama ile ilgili sevk idare yöntemleriyle ilgili eğitimler.
- *İlk Yardım Eğitimi*: Kızılay tarafından verilen temel bilgilendirme ve ileri aşamada müdahale ilkelerini kapsayan 1 haftalık eğitim.
- *Yangın nleme ve Müdahale Eğitimi*: İstanbul B.ř.B İtfaiye Daire Bşk. Tarafından Başlangıç yangınlarına müdahale, öncesi önlemler ve yangına karşı korunma ile ilgili eğitimler.
- *Afet Psikolojisi Eğitimi*: Afet ncesi hazırlık kapsamında afetten sonra direkt etkilenen, afeti yaşayanlar ve bölgede hizmet veren personelin bilgilendirilmesi ile ilgili seminer ve bir tam gün teorik uygulamalı eğitim.
- *Amatör Telsizcilik Eğitimi*: Telsiz Radyo Amatörleri Cemiyeti tarafından düzenlenen eğitimlerdir. Eğitim sonunda sınavda başarı gösterenlere amatör telsiz kullanma lisansı verilmektedir.

Modern afet yönetiminin her aşamasında bireysel ve örgütlü gönüllüler önemli bir yer tutar. Bu durumda afet konusunda alışan STK ve gönüllülerin afet yönetimi ergini elinde tutan kamu kurumlarıyla olan ilişkilerinin geliştirilmesi, afet yönetimi ve mevzuatındaki yerlerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu nedenle afet yönetiminin her evresinde önemli rol oynaması gereken gönüllü kuruluşların birer STK olarak ele alınması gerekir. Bu nedenle gönüllü kuruluşların gelişimi ve problemleri ülkemizdeki mevcut STK’ların problemlerine benzer olduğu için öncelikle STK’lar ile ilgili problemlerin mutlaka ele alınıp bir an önce üzülmesi gerekmektedir.

8. Sonuç ve neriler

Türkiye’de 1999 öncesi afet zararlarını azaltma ve hazırlıklı olma konularında sistemli bir halk eğitimi ve örgütlenmesi uygulamasının bulunmadığı görülmektedir. Halk eğitiminin çok önemli bir boyutu eğitici eğitimidir ve eğitici el kitaplarının ve eğitim materyallerinin niteliğidir. Bu açıdan bakıldığında Türkiye’de standardize edilmiş, kültüre uygun, etkinliği test edilmiş kaynakların bulunmadığı görülmektedir. Bunun yanı sıra geliştirilmesi gereken eğitim kaynaklarının halkın farklı kesimlerine uygun olarak eşitlendirilmeleri gereklidir. Halk eğitiminin yaygınlaştırılabilmesi

için kurumsal bir yapı gerekmektedir. Sivil Savunma Müdürlükleri'nce verilen yükümlü ve gönüllü eğitimleri yaygın olarak halkın her kesimine ulaşamamaktadır. Ayrıca, bu eğitimlerde daha çok afet anı ve sonrasında yönelik beceriler ele alınmaktadır. Bu programlarda afet riski algısını geliştirme ve olası zararları azaltma bilincini geliştirme çabaları zayıf kalmaktadır (İDMP, 2004).

Ayrıca hali hazırda afet zararlarını azaltmak ve hazırlıklı olmak için yapılan mahalle örgütlenmelerinin bulunduğu mahalleler Türkiye'nin tümü düşünüldüğünde çok azdır ve sürdürülebilirlikleri sınanmamıştır. Genel olarak bu ilk adımları kurumsallaştırmak, halk eğitiminin ve örgütlenmesinin sistematik, yaygın, bilimsel standartlara uygun ve sürdürülebilir olmasını getirecektir. Eğitim çalışmalarında afet sırası ve sonrası döneme daha çok vurgu olduğu, afet öncesi zarar azaltma konularının daha az işlendiği görülmektedir. Afet eğitimin içeriğinde afet öncesi ve sonrası evrelerin dâhil edilmesine dikkat edilmelidir. Çok sayıda kurum ve kuruluşun yürüttüğü eğitim ve bilinçlenme çalışmalarının eşgüdümü, eğitici eğitimi ve eğitimin yerin demografik bilgileri temel alınarak hazırlanılacak eğitim materyalleri ile her kesime götürülmesinin sağlanması dikkat edilmesi gereken konulardır. Valilik, Belediye, STK'lar, meslek örgütleri ve medyada 1999 sonrası depremlere hazırlıklı olma ve zarar azaltma konularında oluşmuş olan bilinçlenme ve motivasyonun eşgüdüm içerisinde, belli bir kurumsal yapı içinde sürdürülmesi çok önemlidir. Kurumsal yapı içerisinde eğitimin tüm hedef kitlelere taşınmasının sağlanması, eğitici ve eğitim standartlarının belirlenmesi ve izlenmesi boyutlarının yer alması gereklidir.

Modern afet eğitimin hedefi, gelecekteki olası afet ve acil durumları önlemeye ve zararlarını azaltmaya yönelik duyarlılık seviyesini yükseltmek ve gerekli çalışmaların doğru bir şekilde yerine getirilmesine katkıda bulunmaktır. Bireyler için ise eğitimler, yol gösterici, korunmayı sağlayacak yönde afet bilincini vermeye ve acil durumlara uygun doğru davranış şeklini öğretmeye yönelik konuları yaşama dönük, yaparak ve yaşayarak öğrenmeye uygun bir şekilde olmalıdır.

Yerel yönetim, idareler ile birlikte kurum ve kuruluşlar için değişik seviyede ve yetki alanı içinde (ev, kurum ve kuruluş, mahalle, semt, köy, kasaba, ilçe, il, bölge ve ülke genelinde) sorumlu olunan ölçüğe uygun olarak her tür tehlikeye, bütün idari düzeylere ve afet yönetiminin bütün fonksiyonlarına, sistemin bütün aşamalarının nasıl uygulanacağını öğretilmesi gerekmektedir. Gerçekte afet konusundaki teorik ve tabikatlar gibi pratik eğitimler; gelecekteki acil durumları önlemeye ve zararlarını azaltmaya yönelik olmalıdır. Bunun için her yetki alanı içinde, Entegre Afet Yönetimi Sisteminin tüm bileşenlerinin tanımlanması, uygulanması ve bu çalışmaların koordinasyonunun sağlanması gerekmektedir.

Kaynaklar

- Akman, N., İskender, H., Kadioğlu, M., Kapdaşlı, I., Ural, D., 2001. Gönüllü Kaynakların Geliştirilmesi, İTÜ Afet Yönetim Merkezi-İTÜ Press Yayınları, İstanbul.
- Akman, N., Ural, D. (2001) Afete Dirençli Toplum Oluşturma Seferberliği, İTÜ Afet Yönetim Merkezi-İTÜ Press Yayınları, İstanbul.
- Bates (F.L.Dynes, R.R.& Qaurantelli, E.L., 1991. "The importance of the social sciences to the International Decade for Natural Disaster reduction" Disasters, 15(3), 288-289
- Dynes R.R. (1993). "Disaster reduction: The importance of adequate assumptions about social organization" Sociological Spectrum. 18, 1975-192.
- İDMP, 2004. İstanbul Deprem Master Planı Eğitim ve Sosyal Çalışmalar (İTÜ-ODTÜ) İstanbul Teknik Üniversitesi ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi, B. Akşit, G. Erkut, M. Kadioğlu, A. N. Karancı, S.M. Şener, A. Tezer, D. Ural, A. Ünlü.
- Gürkaynak, İ, M. Kadioğlu, H.A. Poydak, 2004. KIZILAY ile Güvenli Yaşamı Öğreniyorum – Öğretmen Kitabı, Türkiye Kızılay Derneği, Ankara, ISBN-975-92079-2-3.
- Kadioğlu, M., İ. Gürkaynak, H.A., Poydak, 2004. KIZILAY ile Güvenli Yaşamı Öğreniyorum – Öğrenci Kitabı, Türkiye Kızılay Derneği, Ankara, ISBN-975-92079-1-5.

Kadioğlu, M., İ. Helvacioğlu, N. Okay, A. Tezer, L. Trabzon, H. Türkoğlu, Y.S. Ünal, R. Yiğiter, 2005. Okullar İçin Afet Yönetimi ve Acil Yardım Planı Kılavuzu, Mayıs-2003, İTÜ Afet Yönetim Merkezi Yayınları, İTÜ Press (baskıda).

Kadioğlu, M., İskender, H., 2001. Acil Durumlarda Basın ve Halkla İlişkilerin İlkeleri, İTÜ Afet Yönetim Merkezi-İTÜ Press Yayınları, İstanbul.

Karancı, N. A., Akşit, B., Anafarta, M., Oğul, M. ve Üner, G., 1999a. “Depremlere Karşı Hazırlıklı Olalım” ODTÜ, Afet Yönetimi Uygulama ve Araştırma Merkezi.

Karancı, N.A., Akşit, B., Anafarta, M., Oğul, M. ve Üner, G., 1999b. “Depremlere Karşı Hazırlıklı Olmak İçin Öğretme ve Uygulama Kılavuzu” ODTÜ Afet Yön. Uyg. ve Araş. Merkezi.

Sözen S., Piroğlu, F., 1999. Acil Durum Yöneticileri için Zarar Azaltma Yöntemleri, İTÜ Afet Yönetim Merkezi-İTÜ Press Yayınları, İstanbul.